

Joaquín de Alcibar-Jauregui eta Acharan (1746-1810)

(1746-1810) eta *Grand tourra* (1772)

F. Borja de Aguinagalde*

Lerro hauen ondoren jarri dugun antzerki laburra, eskuizkribuz idatzia dago eta bere egilea Joaquín María de Alcibar-Jauregui (1746-1810) da, XVIII. mendeko gipuzkoar ospetsuen arteko bat, nahiz gaur arte kondaira ofizialak ez digun bere berririk eman. Gauza jakina da, ilustrazio garaiko Gipuzkoako kondaira, ohiko pertsonaietan sustraitua dagoela eta ez dituela beste hainbat eta hainbat pertsonaia alpatu ere egiten. Aurkezpen labur honetan, literatura-lantxo xume honen iturriez eta testuinguruez mintzatuko naiz¹.

1. Alcibar-Acharan-darren biografia apur bat

Joaquín, garaiko familia (1735) aberatsenetako baten seigarren semea zen: Manuel Francisco de Alcibar-Jauregi (1707-1767)² oinordekoarena, eta María Antonia de Acharan (1721-

* Historiako Errege Akademiako taldekidea

(1) Zabala-Alcibar-Jauregui sendiaren artxiboan kontserbatzen da, 31 zkian. (aurrerantzean ACAJ). Atal bat *Irargi-n, Euskadiko Dokumentu Patrimonio zentruan* dago gordeta. Nahi duenak begira dezake weben eskaintzen dugun zerbitzuan: www.snae.org.

(2) Duela hainbat urte Alcibar-Jauregui-tarren genealogia argitaratu nuen eta hura izan dut gogoan lan hau egiterakoan. Erres.: AGUINAGALDE, F.B. "Los notables de Segura. Palacios y Linajes", in *Segura historian zehar*, Segura, 2003, 205-246 or.

1790) indianoaren alabarena. Maria Antoniak 14 urte zituen ezkondu zenean, eta bere senarrak ia bi halako.

Alcibar-Acharan-darrak, garaiko gipuzkoar eliteko gizar-tean, sendi berezia osatzen zuten. Hori ondo ulertzeko, besteak beste, ondoko arloak gogoan eduki behar dira:

Malorazgo aberats baten ezkontza goiztiarra (Alcibarrek hiru malorazgo zituen eta laugarrena eskuratzeko zorian zegoen). Guanajuaton jaiotako indiano batekin ezkondu zen, Azkoitiko, hau da, senarraren herriko jatorria zuten merkatarien alaba batekin, diruz eta ondasunez etxetik ondo hornitua. Ezkontza honen bidez sortu zen garaiko Gipuzkoan izan zen jabego sendoenetako eta garrantzitsuenetariko bat.

Bikote honek izandako seme andana, 18 hain zuzen. 11 iritsi ziren helduarora. Haien berri zehatz-mehatz ematen du beren amak³. Seme hauek, garaiko gizar-tean ohikoak ziren "rol"ak bete behar zituzten. Leinuak sendo irauteko eta ospea handitzeko gizar-te hartan derrigorrezkoak ziren helburuak bete behar zituzten, baldintza sozialak sortu eta leinuari sendotasuna eta ikusgarritasuna eman. Gizasemeentzat hainbat zerbitzu erreserbatzen ziren: militarra, itsaszaina, klerikoa, oinordekotasunaz gain, gure kasuan bezala. Harrigarria dirudien arren, zaharrenak, Josek bere oinordekotasunari uko egin eta jesulagun sartu zen (Azkoitiko jatorriko Duque de Granada de Ega, Javier de Idiaquezen (1711-1790) modura, urte batzuk lehenago jesulagun egina). Ondorioz, oinordekotasuna bigarrenari utzi zion, baina, gauza harrigarria, ez dirudi honek ere oso atsegina izan zuenik, zeren ez baitzituen egoerak eskatzen zizkion baldintzak bete, hala nola ezkondu eta leinuari jarraipena ematearena. Kasu harrigarria eta ulertzen ez erraza: zergatik, ordea? gogorik ez ezkontzarako?, osasun arazoak? Andere-

(3) Bere eskuz idatzita dago: "Razón de los yjos que a mi Maria Antonia de Acharan, Dios Nuestro Sor. me a dado l de sus destinos". Horien guztien jaiotegunaren berri ematen digu eta, batzuetan, beren 18 semeen heriotzaren berri, eta erlijio profesioaz gain, lehen lanbide eta ezkontzak.

entzat ere, beste "rol"ak gordetzen ziren. Haietako bi moja sartu ziren Azkoitiko eta Lasarteko Brijidetan. Gainerako lau alabak beste lau etxetako oinordekoarekin ezkondu ziren. Hori bai, dote aberatsekin eta garaiz ordaindutakoa. Hori ere ez baitzen normala garai haietan. Alcibar Acharan-darrak aberatsak eta diru arloan konplituak eta finak ziren.

Beraz, jarri berri ditugun gorabehera hauengatik guztiengatik, Joaquinek bizi izandako giroak bazuen ukitu berezia. Adin guztietako anal-arreben tartean bizi izana, eta, dirudienez, ama aberatsaren presentzia nabarmena tarteko, -ekarritako doteaz gain, aitaren odoleko osaba oso aberatsaren⁴, Jose de Aguirre Acharan (1691-1771), mexikarra, Erregeen kontseiluko Errege-Ogasunean eta Kontalaritza Nagusiko Tribunalean zenaren ondarea heredatu baitzuen. Mª Antonia de Acharan 46 urterekin alargundu zen eta 11 seme zituen bizirik (7 hilak oso haurrak zirela), txikiena 3 urtekoa, eta inon kolokatu gabeak, beste 7.

Garaiko ohituren arabera, seme bakoitzari, oso gaztetatik, bere eskola propioa eman ohi zitzaion: militarren akademian, Itsaszairen Eskoletan; neskek, berriz, ahal zen oinordekorik aberatsenarekin ezkontzen saiatu behar zuten. Alcibar Acharan-darrak sekulako dotez hornituak zeuden (8.000 eta 10.000 dukatekoak, bataz beste). Horra ezkontza horien hainbat xehetasun: lehenengoa, odoleko lehengusu batekin (1769, Azkoitiko Altuna) ezkondu zen, bestea indiano aberats-aberats batekin (1771, Balzola, Arrua-Zumaiakoa), hurrengoa antzinako oinordeko batekin (1768, Segurako Arrue)⁵ eta, ha-

(4) Ondasun honen zati esanguratsu bat, Francisco de Mendinueta eta Marques de Murillo nafarrekin batera egindakoa da. Zati hori "Gineako beltzen Idazpena" delakoari zor zaio, beste hitzetan esanda, beltzen trafikolari. Erref.: José de Agirre Acharan-en 1788-03-10eko paperak, ACAJ-en 56 zkian, famillako konfiantzako eta haren ordezkari zen Jose Mª Galdosek izkiriatura.

(5) Ezkontza bitxi honek, uztarri batean estekatu zituen bi familiak krimena egin ondoren (1652) Seguran, han bizi baitziren biak. andregaiaren bigarren aitona, Martin de Alcibar-Jaureguik (1675. urtean hila) erial zuen Francisco de Arrue, senargaiaren birraitonaren anaia, hilketa honen ondorioz bikote berria, seguratik alde egin eta gero azkoltian jarri zen bizitzen xvii. mende amaieran.

rrigarria dirudien arren, "kanpotar" batekin (Hurtado de Corcuera, Orduñakoarekin), haietatik hiru 21-23 urterekin eta txikiena⁶ 15 urterekin – ama bezala – Balzolarekin.

Acharan andereak, berari zegozkion ondasunez gain senarraren lau "mayorazgo" bereganatu nahi izan zituen. Baina alabek ez zuten onartu, hala izatera herentzia oso mamitsuari egin behar baitzioten uko.

Semeek, oso bide desberdinetik jo zuten, eta, nolabait esateko, ez ohiko bideetatik. Ez da sinestekoa oinordekoa ezkondu gabe geratzea (eta haren heriotzan etxeko odola ez duen pertsona baten esku geratzea herentziaren eskubide osoa. Are eta bitxiagoa, zeren pertsona hori ez baitzen edozein ardura, alde edo molde, hartzeko lotsa. Adibide bat jartzera, bera zen gipuzkoan mende hartan Diputatu Nagusi gehien izandakoa (14 aldiz 21 urtetik 67ra arte).

Egoera hori ezin zitekeen izan onargarri bere kategoriako beste pertsonentzat, harik eta ez bazituen, behintzat, hartarako beharrekoak diren meritua eta kapazitateak demostratzen. Guardiamarinoa, bertan ezkondu zen, Ferrolen eta ez zuen semerik izan. Eta, azkenik, Joaquin Maria, bizitza arin eta axolagabe samarraren ondoren –hainbat ibilera susmagarri suma daitezke idatzietan –41 urterekin ezkondu zen Iruñean, bertako oinordeko aberats batekin⁷-. Honek 33 urte zituen, garaiko iritzi eta ohituetarako zahartxo.

Hitz laburretan, hainbeste eta hainbeste seme izan ondoren, odoleko gizasemeen sunsitzearen zoria dakusagu.

Zer zuten bada Alcibar-tarren odoleko gizasemeek Gipuzkoan bertan ohiko ezkontzarik ez egiteko?

(6)Kontua da, gero, amak herentzia kendu ziola. Seme, alaba eta biloben arteko liskarrak XIX. mendean sartu eta gero konpondu ziren

(7)Familia honekin,hau da, Mitxelenatarrekin, Aguirre Acharan osabak hainbat negozio garatu zituen duela 40 urte.

2. 1772, Vicente eta Joaquín Alcibar eta *grand tour* delakoa

Eskuetan ditugun dokumentu eta datuen arabera, Vicente eta Joaquín Alcibar, garaiko *outsiders*-en artean edo koka daitezke zalantzarik gabe.

Vicentek, apur bat bederen, izan zuen "res publica", hau da gizarte kontuaren ardura⁸, baina badirudi Joaquín bere bizi osoan alferzorri bat izan zela. Agian, pentsa daiteke, militar izateak areagotu zuela izaera hori.

Eskuartean dugun pieza koskor honetaz gain, baditu beste hainbat testu idatziak, batzuk eruditua, besteak iragarriak eta mitologikoak, hainbat bertso eta karikatura tarteko⁹.

Dena den bien biografiako gauzarik garrantzitsuena, Europako Gorte Nagusietan zehar egindako bidala luzea izan zen –mende hartako¹⁰ aristokrazia europarrek egin ohi zuten *grand tour* klasikoaren arabera–, 1772ko maiatza eta azaroaren artean. Bisitatu zituztenak: Italia (Erroma, Florencia, Bolonia, Napoles, Venecia), Austria-Alemania (Viena, Baden, Munich), Frantzia (Paris) eta Britainia Handia. Bidaia horrek izan zezakeen aurreko urtean Aguirre Acharan indianoak utzitako herentziarekin zerikusia finantzatzeko arloan, bederen.

Sinestezina, dudarik gabe, garai haietan horrelako ibilaldi bat egitea¹¹, eta gisako adibideei begiratuta, Ramon de Muni-bek, bera baino apur bat gazteagoak egindakoarekin pareka daiteke. Hain zuzen, biek topo egin zuten udaren amaieran

(8)Hala ere 1796. urtean "errepublikako arduraz" zituen betebeharrak libratzeko eskatu zuen.

(9) Horiek guztiak paper-multzo batean gorde dira oinordokiei esker eta, gaur egun, familiako artxiboan daude. ACAJ, 31 zkia.

(10) Erref. hurbilena gaiari buruz: BRILLI, A.: *In viaggio in Italia. Storia 'du una grande tradizione culturale'*, Il Mulino, Bologna, 2006.

(11) Bere garaiko Pedro Valentín de MUGARTEGUIK, autobiografia labur bat idatzi zuen eta bertan bere "ibilera eta txango"ei buruz mintzatu zen, baina honek ez du lehen aipatu dugunarekin zerikusirik.

Vienan¹². Harrigarria, bestalde, zeren 30 urte lehenago han inguruan Venecian egon baitzen bere osaba bigarrena (aitaren lehengusu propioa) Manuel Ignacio de Altuna.

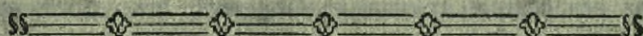
Bidaia hau izan zen oinarrian eskuarteko antzerki xume hau idazterakoan aitzakiatzat hartu zuena.

Alcibar anaiek, "Europako Gorte nagusietara bidaiatu duten zaldun agurgarriak" titulatu du *Amsterdamen* 62. zenbakian, 1772ko abuztuaren 4an¹³ Clemente XIV Ganganellirekin lortu zuten audientziaren kariatz, eta, justu, Carlos III.aren Enbaxadoreak Aita Santuari egiaztagiriak eskaini behar zizkion egunean bertan; noski, enbaxadore hori Floridablanca bera zen. Jose Moñinok, Erromara joatean, Carlos III.aren ospea sendotzeaz gain, Jesulagundiaren aurkako debekua eta disoluzioa kentzea zuen helburu. Eta, hain zuzen, Enbaxadore izateko Audientzia 1772ko uztailaren 12an eskuratu zuen¹⁴. Haren ondoren sartu ziren Alcibar anaiak, eta ez nolana,

(12) Egokitze hau, garaia kontuan izanik, oso bitxia gertatzen da. Atera kontuak gazteak zirela bidaiariak: Vicentek 30, Joaquinek 26 eta Munibek 21 urte. Peñafloredaren malorazkoaren berri eman zigun 1929. urtean J. de URQUIJOK azterketa bikain batean: "Los Amigos del País (según cartas y otros documentos inéditos del XVIII)". Gutun horietan bere aitak izan ohi zituen kezkek errepikatzen dira, "bide okerretatik" joango ote zen bildurra bere malorazkoa (Uncetarenari gertatu zitzaion bezala, eta Muniberen semeari gerta zekiokkeen moduan, izan ere haren heriotza aski "Iluna" izan baitzen Marquinara itzuli zenean), ez baitzuen dibertitzea besterik buruan, hau da, ekin zekiola gogor ikasketari eta ez dibertimendu zoroerik eta antzeko ekintzei. Alcibar-tarrek, ordea, beren bidaia turismo egiteko erabili zuten eta, logikoa da pentsatzea ondo aprobetxatu zutela. Urquijo jaunak esaten duen Ramon de Muniberen bidaiarik ez dokumentatuena hau da. Vienakoa, alegia. (Ip. Cit., 88 or.) Badirudi, gainera, "amodio kontuak" izan zituela Areizagako azken Baronesa austriarrarekin -amaren aldetik bere senide-, Fca. Romana Freilin von Areizaga (1685-1720), Johann Frantz von Hallwilekin (1674-1749). Erres.: *Monasblatt*, IV (XII. 1898), 358 or.

(13) Laburpen bat inprimatu zen, dudarik gabe, Alcibar anaiek eraginda. Artxi-boan gordeta dago. Haren facsimila jarri dut alboan. ACAJ-en alpatutako orri-multzoa. Ez dezagun ahaz garai hartako Europar "Gaceta" zela ospe handiena zuena, beraz, han Alcibar-tarrak alpatzeak oraindik ere garrantzia gehiago du hein batean. Erref.: ENAUX. A.M. eta RÉTAT, P.: "La Gazette d'Amsterdam, Journal de référence: la collection du ministère des affaires étrangères". In *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, 40-I zkia., 1993.

(14) Erref. nabardurak L.PASTOREk emanak: *Historia de los Papas*, XXXVII alea, 1937, 196. or. Eta hurr.

EXTRACTO

DE LA GAZETA DE AMSTERDAM N. 62. DEL
MARTES 4. DE AGOSTO DE 1772.

Roma 15. de Julio de 1772.

EL Domingo último el Señor Moñino nuevo Enviado de S. M. C. en esta Corte, ha tenido audiencia por primera vez del Soberano Pontífice, de quien ha sido recibido con la mayor estimacion y distincion, y estuvo con S. S. cerca de hora y media; y á luego que él se retiró, entraron los dos Hermanos Españoles Don Vicente, y Don Joaquin de ALCIBAR, Caballeros distinguidos, que viajan por las principales Cortes de Europa, que tuvieron tambien audiencia de S. S., y fueron recibidos con la mayor demostracion y afecto Paternal de S. S., y les permitió el honor de besarle sus pies, y se entretuvieron con S. S. bastante tiempo, y hablaron sobre diferentes asuntos, y salieron muy satisfechos de la gran acogida y recibimiento, que merecieron á S. S.

NOTA.

Esta misma relacion trae la *Gazeta Italiana* N. 58. intitulada *noticias del mundo* impresa en Roma, el 21. de Julio de 1772, y la *Gazeta Francesa* N. 62. intitulada *Correo de Monaco* del Martes 4. de Agosto de 1772.

zeren "egonaldi luzea" egin baitzuten Aita Santuarekin "hone-taz eta hartaz" mintzatuz. Diotenez, "oso pozik atera ziren handik, hainbestekoa izan baitzen egindako harrera".

Gertakari hori ezohikotzat jo daiteke, zoragarritzat ere bai. Gaur arte ez dugu horren berri jakin. Nolatan lortu zuten gisa horretako mesedea, eta zein izan zen Kuria barnean bisitaldi hori bideratu zuena? Gertakari horrek paper zaharrak arakatzeko gogoia ere sortzen du, nahiz oraingoz ez dudan arlo horretan sakonduko.

Ibilaldi horren berri ematen duen dokumentu bat dago Aita Manuel Luengoren (1735-1817) egunarian, 1767an jesu-lagundi azaldua, zeinak egunkari luze bat idatzi baitzuen 1767 eta 1815 tartean¹⁵.

VI. alean, 1772ko ekaina eta uztaileko orrietan, bidai be-rezi honen berri ematen du.

(1772ko ekainaren 5) *"gaur andan al presente por esta ciudad de Bolonia dos jovenes españoles, que desde Azcoitia en la Guipuzcoa su patria vienen viajando por la Francia e Italia, y desde aquí proseguirán su viaje hacia Florencia, Roma y Napoles. Tienen entre nosotros un hermano que es don Joseph Alcivar y assi en San Juan, donde estaba este Padre como aquí, han tratado con los jesuitas con entera franqueza y libertad y han entregado a muchos cartas y socorros, que los trahen de alla, especialmente a los que son de aquellas Provincias de Cantabria. Muchos, y con razon, extrañan la ninguna reserva con que estos jovenes tratan con nosotros siendo tanto el rigor de nuestra corte en esta parte; y mas*

(15) Loloilako Santutegiko Bibliotekan dago gordeta, honako izenarekin: *Diario de la expulsión de los jesuitas de los dominios del Rey de España, al principio de sola la Provincia de Castilla la Vieja, después más en general de toda la compañía, aunque siempre con mayor particularidad de la dicha Provincia de Castilla*. Lehen bi urteak argitaratuak daude. Ref. LUENGO, M.: *Memorias de un exilio. Diario de la expulsión de los jesuitas de los dominios del Rey de España (1767-1768)*. Argitalpena, sarrerako azterketa eta oharra Inmaculada Fernandez Arrillagak egin, Publicaciones de la Universidad de Alicante. 2002.

estando aqui presentes dos comisarios y no haviendoles hecho el consejo de una visita; y asi temen que los acusen a Madrid y tengan por esta causa algun trabaxo....

Piensa el P. Joseph acompañar en este viage a sus hermanos, y se quedara en Roma mientras ellos pasan a Napoles; porque si no fue permitido a un jesuita aleman entrar en aquel reyno y Corte al lado de una Princesa tan grande como la Electriz de Saxonia¹⁶, quanto menos le sera a un jesuita español en compañía de unos particulares caballeros españoles. Nada cuentan estos dos jovenes de España que merezca ser ***¹⁷. Solo en general hablan malisimamente de los religiosos españoles para con nosotros y protestan absolutamente que no hay un fraile en España que en el dia no se alegre de nuestro destierro y se relama con nuestra sangre " ¹⁸

(1772ko uztailak 31)"Se hallan ya en esta Ciudad de vuelta de su giro por la Italia los jovenes Alcibares, de quienes antes se habló, y en su compañía ha vuelto su hermano el Padre Joseph. Pero vuelven muy diferentes de lo que eran quando pasaron por aquí. Estan mui cautos y timidos en quanto a tratar con nosotros y han avisado que ninguno les visite en su posada. Esta mudanza puede haver nacido de que, haviendo sido acusados a la Corte de la franqueza con que trataron con los jesuitas quando pasaron la otra vez por Bolonia, hayan tenido de alla alguna advertencia o reprehension.

(16) Aita Luengok adierazten duen bidaia Maria Antonia Walpurga (1724-1780), Bavierako Printzesak (Carlos VII. Enperadorearen alaba) eta Elector de Sajonia eta Poloniako Printzea zen Federico Cristianen (1722-1763) alargunak egindakoa da, zeina jesuita bat lagun zuela ibili zen arranditsu, aditasun guztiak emanaz –honi Tanucci lehen ministroak Napolen sartzea debekatu zion– eta zeina Jesulagundiko beste lagunekin aritzen zen harremanetan inongo oztoporik gabe. Electriz, musikari bikaina, apirilaren 6an iritsi zen Boloniara, Farinelli aurrez aurre ezagutzeko helburu nagusiarekin. Bisitaren ondoren, zera esan omen zuen: *Orain hil naiteke lasaitasun osoan*". Erres. CASA-NOVA DE SEINGALT, J.: *Memoires*, edic. de la Sirene, 12 alea 1935, 127. o reta hurr. (oharrak barne). Atal oso eta luze bat eskaintzen dio Boloniako egonaldia.

(17) Originala urratua dago. Testuinguruaren arabera, honako hitza izan daiteke: "contado".

(18) Luengoren Egunkaria, VI. Alea, 138. or.

Rupta de Paris a Bayona

Salida de Paris el 27 de marzo de 13 en el 11 y 12. Del día
a Dormin a Angouville en la Isla de Francia. Reg. Pueblo
Di. Angouville.

Rupta de Paris a Bayona

Salida de Paris el 2 de febrero de 13 en el
11 y 12. Del día. a Corme a Longjumeau. p. Pueblo.
a Dormin a Angouville Pequeño Pueblo.

23 Salida en el 7 y 8. de la mañana a Corme a Dale
ans. Capital del Ducado de su nombre. Vease
la Calle. R. Campesina. de Uniformidad de Casa.

y el Puente q. una gran obra nueva q. comienza
de q. que van en un casi impracticable. Aun. en
el ojo del medio. donde por un lado del puente
se ven la Armas del Rey por el otro las del

Duques. por un puente para el espacio
de 9. a. dice. ^{la boca q. que el camino de todo en Paris} ^{la situación de este Pueblo}
es de las mas bellas y hermosa de Francia. 10.
bre. la cruzada de un de Orleans. Salim

la tarde del mismo día en un día y en esta
ciudad cerca de la Plaza Mayor en la ciudad Calle R.
se ve un pedestal levantado de piedra blanca que contiene
en francés. El siguiente lección. — En este mismo año sobre
el puente antiguo se cruzó en tiempo de Carlos 7º un Monu
mento para memoria del Varón Espuero con que Juan de
Arce de la Puerta de Orleans defendió a esta Ciudad, cuando
por los Ingleses y en no dia la ha destruido. Luis 15. sobre

- 76va
1773 Parti de Vienne le 8 juil, fuchois à egartkirchen, village
- le 9. Pafes par St Loellan petite ville de la bap^e autrichie
sur la Riviere de Drafin. Dines à Moelch petite
ville avec un chateau sur le Danube. il y a au pres et sur
une hauteur une très riche abbaye de Bénédictin
dont l'abbé prend le titre de pimas d'autriche
Couches à Konsteten, village.
- le 10. Dines à ens ville forte dans la haute autriche
avec titre de principauté au conflens du Danube
et de la riviere d'ens qui vien des montognes de Salzbourg.
A moitié chemin d'ens à ling on entre sur les terres
de l'evêque de Salzbourg; pafes à ling capitale
de la haute autriche, très belle ville avec deux chateaux
fortifiés, l'un sur une colline et l'autre en bas. Il y a
un très beau pont de bois sur le Danube qui pafes le
long de la ville. Couches à Wels ville de la haute autriche
- le 11e. entrée en Baviere, pafes par hong petite ville
de la haute Baviere, près de la riviere d'inn; Dines à
à Pried bourg de Baviere dans la regence, il pafes sous
le plus beau bourg de toute la Baviere; la douane est
dans cet endroit. Couches à Altheim, bourg.
- le 12e - à Braunau ville forte de la Bap^e bavariere sur
la riviere d'inn qu'on pafes sur un grand pont de bois
dont l'entrée est très rapide et on nous avons souve
un grand danger par la rupture de la chaîne qui
retenait le lasoppe. cette ville est à 10 heures de pafes
pafes de nous par Burcharfen ~~ville~~ ville de guerre sans

Pero mas verisimil (sic) es que, sin nada de esto, habiendo observado ellos mismos espezialmente en Roma el rigor con que se ha prohibido a toda clase de españoles el tratar de modo alguno con los jesuitas se hayan hecho cuerdos y hayan caido en cuenta de que es cosa peligrosa para ellos el comunicar con nosotros con tanta libertad y franqueza. Yo estoi muy lexos de condenar en estos jovenes esta reserva y precaucion, pues seria una imprudencia y temeridad exponerse a gravissimos males y perjuicios por el pequeño bien que pueden hacernos en hablarnos y tratarnos”¹⁹.

Alcibartar gazte hauen bisita eta bidaien nolakotasuna bistan dugu. Ohikoa den bezala, ziur asko Azkoititik irten zirenean gutun eta gomendioz²⁰ beteta abiatu ziren, egoera politikoaren ardura handirik gabe. Horrek garbi adierazten du bi hauen erromesaldiaren helburua. Erromatik itzuleran nabaritu zitzaizen aldarte aldaeraz argi eta garbi mintzo da Luengo. Inork esaten ez duena, eta ibilaldiari beste ukitu berria ematen diona, zera da, alegia, Boloniara bi bisitaldietan bertatiar batekin egin zutela topo: Giacomo Casanovarekin. Hau, berez, jakinzalea zen eta atzerritarrekin harremanak edukitzea atsegin zuena; beraz, nork esan elkarrekin egon ez zirenik...

Hemendik aurrera, ez dakigu ezer garbirik bidaia honi buruz. Artxiboan ikus daiteke kronika labur bat, frantsesez idatzia, –frantziar batena, letraren arabera– egunkari baten moduan idatzia eta bertan Vienara egindako bisitaz eta Parisko bidaiaz mintzo da (irailaren 8tik 25era), Londreseranko irteeraz gain urrian 3an. Joakin Mariaren bidez eskuratutako txarteltxo batean adierazten dira etapa bakoitzean igarotako egunak, Erromako egonaldian (29 egun), Parisera itzuli arte. Egunak batuaz eta Boloniako eta Vienan egondako egunekin aurki daitezkeen kointzidentziak gogoan hartuta, baieztatu daiteke Parisa 1772ko

(19) Ibid. 250-6 or.

(20) Gipuzkoatik desterratutako jesuitak asko eta asko ziren, eta horien artean Bolonian bizi zen Joaquin Maria de Zavala bere lehengusua.

urriaren 30/31n itzuli zirela (ez ahaztu ekainaren 5ean Bolonian zeudela).

Bitxitzat jo daiteke Joaquín Alcibarrek, 1773ko martxoan idatzitako testu labur bat, non ematen den Paristik Baionarantz egindako irteera baten berri. Era berean, frantsesez dagoen testuaren data ere 1773koa da. Agian Alcibartarrek bi bidaia egin ote zituzten bada segidako urtetan?

Gauza nahasiagoa izateko, Artxiboan aurki daitezkeen hon-darretatik baieztatu daitekeenez, Joaquín de Alcibarrek bidaia honi buruz liburuxka bat idazteko asmoa hartu zuen, mende hartan egin ohi zen moduan eta haietatik hainbat ideia ere jaso zituen horretarako. Frantsesez dagoen testuan ikus daitezkeenez, izan zuten norbait bidelagun; beren laguntzaile misterio-tsuak egunkari moduan idatzi zuen bidaia-kronika. Horrela dio:

“liburuak honelako izena eduki behar du”:

Diario historico Geographico y Critico de un nuevo viaje principiado e laño 1772 y concluido en el siguiente por los dos hermanos Dn. Vicente M^a y Dn. Joaquín Maria de Alcivar: quien los dedica al Excmo. Señor Dn. Francisco de Lette. Comendador del Orden de Baco en las viñas de Navarra. Su gentil hombre de camara con exercicio perpetuo y dignissimo miembro de todas las Sociedades tabernativas de la Noble y L. Villa de Azcoitia”.

Horra agertzen den beste titulu landuagoa:

“Analysys historico-geographico y critico de un nuevo viaje por las principales ciudades de la Europa aumentado con una descripcion inserta al fin del museo de Cox en Londres y dedicado por un apasionado al Excmo. Señor Dn. Francisco de Lette, Comendador del Orden Bacco, su Gentil hombre de Camara con exercicio perpetuo, De la Real Academia de Ciencias de Paris, de la de Berlin, de la Sociedad Regia de Londres, etc.

Nota del Ympresor: en la imprenta de Juanico y sus here-deros, calle Dophin frente de la posada de la buena acogida se

hallan a una con este otros libros curiosos todos en justoprecio. *Gabiria* (zirriborratua: 20 de marzo) 1773²¹

Adierazi den bidaia 1772 urtekoa dela ez dago dudarik. Testuan bertan agertzen diren hainbat erreferentziak salatzen dute: Enperatrizaren sendagilearen heriotza, Gerard, Baron Swieten-ena, "*mort quelques jours avant notre arrivée*", 1772ko ekainaren 18an hila. Eta Baden-en etorrera, honen Margrave, diotenez, aurreko urtean hil baitzen, "*l'an dernier*". Eta hala da, 1771ko urriaren 21ean hil baitzen.

Aurkezpen honen ondoren doan antzerki laburra, bidaia lillugarri honen oroitzapena da. "1772ko Eguerritan" datatua, Venecia, Viena, Paris eta Londres aipatzen ditu... Lette Aitoren semeaz gain". Zer dela-eta datak aldatu nahi hori? Ez dago datu gehiagorik artxiboetan eta, azken baliabidetzat har dezakegu Joaquin Maria de Alcibar atseginak bidaia honi buruz egiten duen agerpen umoretsu hau.

A, eta ez dezadan ahaztu, Alcibartarren artetik ez zen inor Adiskideen Elkarteko partaide izan²² Nolanahi ere, honek ere badu gatza. Ala ez²³?

(21) Bakoitza bere orrian ACAJ-en, 31 ZKIA.

(22) Artxiboetan jasota dagoenez, 1767ko otsailaren 25ean, Bileran publiko batean edo "irekian", EAEko fundatzailleak, D. Francisco Sales de Comesfort ikasletzat hartu behar zutela-eta, Azpeltiko eta Azkoitiko lagun eta senideak gonbidatu zituzten Irlandako Infanteria Erregimentuaz gain. Bazkide-Adiskide Santiago de Samaniegok, sarrera gaztelaniaz egin ondoren, D. Vicente María de Alcibarrari erantzun zion, honek galdetutako Kronologiari buruz.

(23) Azken oharra. Egia esan behar baldin badut, duela hainbat urte, Alcibartarren ibilaldien berri topatu nuenean, uste izan nuen Joaquin de Alcibarrek asmatutako jukutria berri bat zela, bai baititu beste testuetan halakoak, besteak beste "balizko" bidaiaren titulua. Baliteke garaiko gutun harreman diplomatikoetan bidaiaren etapan erreferentziak egotea. (Madrilgo AHN, Estado atala). Gogoan izatekoa da ibilaldi oso bitxia izan zela, negozio agenteel eta enbaxadoreel beren *dépeches* delakoetan kontatzea gustatzen zaien horietakoa.

Nueva, se tra. Representada en el Teatro de la
 Cocina de Casa de Alcibar en la Villa
 de Acharan. el ~~1772~~.

Contran en ella las Personas siguientes.

1.ª D.ª M.ª Antonia de Acharan.

2.ª Antoni Fortuna, que se halla à la
 sazón en dicha Casa. Corriendo à toda
 prisa los nuevos Modelos de Verdidos
 que ella ha ideado, y que la citada.
 S.^a D.ª M.ª Antonia los dixise à
Paris à sus Hijos. p.^{ra} q.^e los den al Público.

3.ª Ygnaci Olcaga, por otro Nombre La.
 Muxer del Gran Neuton: Esta viene
 à la Casa de la Comedia, à dar un Voto
 sobre el Chocolate, que se acaba de labrar.
 en ella, y retirando de fies entra en la
 Cocina, y despues de saludar à la Citada
S.^a D.ª M.ª Antonia, la obla de otra manera.

hallan a una con este otros libros curiosos todos en justoproposito. Gabilta (Zimborata) 20 de marzo) 1773

3^a Betozzia Cereco Andria. Vernien noiciarie badu.

1^a — Lo Ynnaci noicia fundamentarozie arial
Dico Epuritan. badaquizu nola Abuzui
Abadianquin. binalduazeina. Carta bat-
num Eraton cizon Boloniatic. Veneziana
zipuazela. biazarian gauza ciaturic Erango
Erizot.

3^a — Betozziata. Venezia oxi num dago

2^a — Abada Ynnaci esta quizu num dapiuan?
Lazzarandatic baxuna jubatenda la
nie beti aitudo.

3^a — errit. Atotzi oxi iatanzen. islant. num-
dapiuan?

2^a — num Erango da? baldin /aquin nai badizu
izaxico purtata. ipozazu eta andic ierificozu.

3^a nola ^{batu} zaxico purtatic. uulia. ierificada?

2^a — Bai Ynnaci nie beti aitudo. ce. nola izaxico num
dia. dan oin aluua. andic hitz lazi aro. ieriten
dize la. eta tuberane bat. Erango da. Venezia oxi.

- 1^a para Conico epunadayu era quipu. yuxa lizenia
 aubax Cana xi. Euguico de yuna. temporairuac tina.
 Eraxala. Eugu batua.
- 2^a Oaxatara. para ichen leigu. J. Vizentete era
 nua semiac ana. pechu. Eporeo tempora luxian
 Cantaric. Escaribiu bupa.
- 1^a Jaguin biandezu xi. baldin ichetun bader. era lei
 xi semiapandic. se patic onio. ni vizun dajera.
 buviao bano quibel. andijana dancu: era otuba da
 go leonapo tian era ^{eporean} tempora. lusechuan. lusecho
 bac. escaribitubafe.
- 3^a Er bado. Cuyatic. buviao ana amonjo celiou.
 solam^{te}. J. Vizun bario. Hopschuaymada. escaribizeco.
 bario. Orrepatiam era badeizot. er. baretu. era
 buvecu. Cartacho bac. Euguizudo. Conculuo. para
 Euguico deuala.
- 1^a Tem. Yonaci. Jaunpoimac. bijchoza fodiun.
 ana emenda. Vizunzon Cartia: se era dij. Salae
 Onec: ia izacorizacuni
- 3^a... Lex dijui Echicoan dia. nola daude. era num
 nira.

1^a Leontina ca., bazuna Amian zaintza beridic
bein Tampoisian ynaciac, eta nic len hombrotu
dizan Exi arxali. Viena. Inyilatorana paratu
dixala. Errauscar. Eche bazubar icurixic.

2^a Beroxia Echeo Andria arcoran aitu izandit
Exi Inyilatorana, o dizan Exi pinno Oxi, eta
hene moduban. baduzor. et badaguina. anpo vir
modubac.

3^a Yabada Antoni: Echeo Andriac arzo Errima
tuco Orsu. erri onen puncian bera informazioa
eta ala avija zaites. sune Exelacioa. Eyuitera.

2^a baira guro andiaraguin: Nic bite aitu izan
dot. et Inyilatorana eranala. bairio Mundubaron
Cabuban. Anafubancu. ishazo Savalac paratu biadi
xala. eta ala Guchi dixala. an Exonoiacnac: bera
berri Ararubaniguero. bairi. aituizandor eri etxala la
azera biuzun. ceyatin nola anpo Tendiac Indiyac
tikan emendic dijuarin Tende puria facen emeh
drabi. que emeh Ogubia facendiyun berela,
bari era eyunaze
paratu. aituizandus et. tempora parauta. azera
pituzen dixala. eraguit. nolara nola ene: berri
pituzian dapo dificultade puria. et berri piuz. et
guero. azera biuzun emendia. bari nola Urundu
laxun emendia. yabaz. et Indiyac iculiapalis

Euzkian

Euzkianac. Ezango dira: Corralu Ona ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
 ezamanteburua. Ezai Antani esta ezin bertepauscaio
 eran liguu. Cepatican. Londres. Yngelaxararun-buxuba
 o Ezai Napuzina. Da ala ^{bera} Calicoran. nola Echetan, chit
 entera xaxija. Ezai ^{an} ~~pas~~ pazela bada era. Oxapatican
 baiceiza Eozn liguu. ^{baiceiza} ~~baiceiza~~ Naiduban Modubani Eze
 zu Mundubara parte, onetan. Ezai Curiozuayari tan
 arguico. puritazaco: Cepatican ^{bera} Comercio
 Andijac. Caatendico. Mundu onetaco aldia ^{purane} ~~avolte~~
 Gaunboicoae dagujan Ondarunac. Chinarequin
 nola daucan Comercioa andina, anpo. onetan
 quin botico dauca. Londres. cari Denda purtiae
 eta. Denda auben Eoztazunac, ~~Comercio~~ ~~Comercio~~. ain
 hadaxac ^{eyngelaxar} Londres co Cale. purtiae. ee. erio. rini. ~~Comercio~~
 Lig. ^{Comercio} ~~Comercio~~ bayue; ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
 Zen. ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~

3^a. Beoznia Echico Andia. Beoznae badioze. ^{2a}
 Paris. bano. Londres. Curiozuayua era eta Eoznaxo

1^a. Oxi Zeinia etaqui Yngai.

3^a. Eze nola. Euzi ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
 Pranchoz arca. auben ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
 London. Paris; eta saguit ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~ ~~Comercio~~
 mala

~~Ordo secundum Paris.~~

Chit. ~~omnes~~ asera pustu onitan, Cuxi. Prairico era
no la. Pransjaco. Caxepzen. Teoyafu Nayuxiada
emandiquir. ^{Parisien} Noticiacho baruc.

2^a Ya bada Yonaci ^{oracm inuiximura Zandem Cagueno} Chautata ~~guiximendan betax~~
tisa ~~cuax Noticiao aizebo. goyua daucayo.~~
aitu Nayuxiada que leon tic leen inxe llacia.

3^a Noticia. Salia naiz. Noticia Cuxisuen.

3^a bada. Bezoxi. pusto emaliapatic. Abijacera ma
Paris. Nic. Cuidianez. Ia. exmbat. Donostia baso
puxenias bat Andjapua, Pranchez. ^{gana} ~~gana~~ ^{gana} ~~gana~~ ^{gana} ~~gana~~
era aindur. ^{aintapala puzandia era} ~~era~~ ^{era} ~~era~~ ^{era} ~~era~~
puxiapo elcundinaba. aindape yude ^{era} ~~era~~ ^{era} ~~era ^{era} ~~era~~
o era. emenditu. estaguit unbar. bat berre Doze
nabar baso Jucigoo. Plaza onac ^{bat} ~~bat ^{bat} ~~bat ^{bat} ~~bat
baria. ^{era argum es} ~~era~~ ^{era} ~~era ^{era} ~~era~~
Plaza ^{era} ~~era~~ ^{era} ~~era~~ ^{era} ~~era~~
eta palantic. berre pausa onelaco ara. onra tu ai
riteon Prancherac, bana. Cuxiaya ezan bian bada
exterior. puzga. Cuxituba.~~~~~~~~~~

2^a

er baintat. erri. nic. himiton Donostia bano
 Andijapur. izanyodana: lo mismo tyor.
 Colectan. era plamian. Dimostia. Colina
 ondo lutenac, era lidenac tior. In abyo
 plazadexia. ^{ber} astu izandor. Lazuba daucala.
 baldin ezan baint. Paris. Gorenadar calle
 beru. guisayo daucala. Guisye Panchevon. Costa
 bac tiv. ~~ezan baint~~ himiton yuni himiton era
 zotecos. ezan baint Echeco andia. Estanca onpa
 azazoe.?

1^a

er Antonis baxice. ^{orandican} ~~izanyodan~~ Paris
 Luc. Urrenduzan bano. ~~erri andijapodan~~
 anpat. izan ordue. ~~posizion~~ Paniza de agrotacion Paris
 Atxandura. ~~quel dino~~ rinatregue. baldin baxina
 qui. re leri dan Paris.

3^a

Daxerana Echeco Andia. nic. ~~erri andia~~
 Comparacione ~~baxi~~ ^{la baxi} ~~andijapodan~~

1^a

Bai. Ynau. ~~arrosa~~ ere. ~~izanyodan~~ ^{erri} ~~erri~~
 ondo ipini.
~~Paranc.~~ Comp

3^a

Ezandijapur bada erri dan Paris. jaguindez
 pun. beru bint. Ofuzizen bada ezatia ere.
disparate guisayo ezan ezatipun.

1^a *Laguin* blanditu badate; *Parisae*. *duroca* ~~Itala~~
^{Parisiensis}
 opera y xaropos ^{Car}; ^{Calde} ~~Car~~ ^{Laxos}; ^{ambos} ^{collejos}
 borresen ^{ella} ^{che}; ^{era} ^{ambos} ^{borresen} ^{Parisae}.
Paraxobis. ^{bore} ^{amara} ^{liza} ^{Paraxogua}; ^{era} ^{iguirendi}.
turtinac *Opis* *Colyica* *eliza*; *laxos*. *Castilla* *era* *eliza*.
Paraxogua *elizanac*; ~~Itala~~; ^{berropera} ^{amaya} ^{con}
ventu, *ra* *Comunidade* *Guzonnuac*, *inuroyca* *amara*.
Comunnu, *era* *Comunidade*; *Moparas* *Andaxenac*; ^{qui}
tiran *eur* *da* *opera* *amadau*; *ambatali* *daude* *laxi*.
Conveniu ^{1^a} *Barlizon*. *Caraxola* ^{era} ^{iguirendi} ^{berropera}
amar. ^{1^a} *Apaxingua*; *amari*. ^{1^a} *Benitocua*, *Com*
kezi. ^{1^a} *Tamiricocua*; *era*. *Amari* *vezen* *com* *itunui*
particularaxogoc; *ixu* *Elizac* *juridico*; *era* *ama*
ixu *Secularac*; *berropera* *ama* *laxi* *Colyis*.
amabon. *Seminario*. *opera* ^{1^a} *Hospital*. *amabi*.
Caixela: *ama* *laxi*. *Plaza*. *Publicoac*. *berropera*.
amabi *itunui*. *amabi* *Plaza*. *Mercaduce*. *Oyei* *Subi*.
pusiran; *torzi* *jardin* *da*. *Paro* *Publico*. *amabi* *milla*
ta *bore* *eur* *Coche*. *Car* *ixu* *milla* *foaxl*. *era* *guirijac*
ixiguzi ^{to} ^{itunui}. *inautenduc*. *avemariac* *tempozac*.
poizuc. *ixuzac* *artian*. *illaxpinia* *eran* *Gabe* *Surictan*

2^a *Orxeta* *Parisae*, *lyun* *era* *Jendi* *guiayo*
dayo *emur*. ^{1^a} *Andaxuan* *o* *Andra* *Manu*
litan *baño*.

1ª Jasi Antoni Oriozango zuzendugue. ^{estizula} aguin
 de zapunda. ^{estizula} berrin dule ^{estizula} Lizaipin. da
 Azcoitan bana.

3ª Estabada Lehuandria. tolosaco Plazanera
 sende pichi juntaren feirjacho temporan.

1ª Azcozo eizquirzondugue. baldin. Ozdubar
 tolosan. Juntacordan jendia ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 azzen badindu ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 jendia ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 bana e Parisian arquin.

2^a Nolabada! Parisoc Ozzen berr. pendi da!

1^a bai Antoni: Juntaren balina. in pravin
 cia. aube. ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 elizate ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 sen ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~ ^{estizula} ~~estizula~~
 zapuanari.

2^a Senbat. pendi ematendijue bada Parisi-

1^a Abadaguisu cenbaras milloz bat; bada
 pichien pichianoz. Ori. berr jendi. Parisi
 epurra dijue.

- 2^a Juri Echeco Andain: Milloc. bas. era
 quic hic subbasan bona. arceda.
- 3^a Oraxara Chindocui Echeco Andain an
 Gendiar. Ono Erutuaric. eyon bianda.
- 2^a emen Exliac. Exlaroguan dauden byela
 Prancherac Parisen Gonyo Dira.
- 1^a Era Ori succizeni Baldin. bazinegui
 Antoni. Paris. sin Andiatadan, icussis
 sendug. erandi la Luc. Vren derum Estata
 zuriam. Paris. buzetasuniaz tzanpo.
 da emindic. billa. Lazalexano, eta bere
 ain bere. Lavalexan.
- 2^a Juri Echeco. Andain. Oraxatic daude
 barten puchiac Prancherac Ondaluzic.
- 3^a Exai Oraxitan ene. boir arigui lanyoda
 ba^{on} Echeco Andain. jerran gonyodan jendia
 jmaxirico.

1^a chie pichiaz. Ygnacio. Sersbat. Urnua
 de su. Urnua. paramuco. La nie leen
 eran dean Paronac Montonisco.

3^a Echico Andria. arca biancedu; Neni bada
 zoni. er. arlan janyo dia la ^{Paris} puchin qui
 chiaz. doxena bar. Aniqui. ¹⁹ embere. Onen berte
axapui.

2^a lita Oxip. bada puchicho.

1^a Paris ^{subano}. Ernen Lyon balia. obeto ne bano
 Contuba Anxaco Suban. Luc ezandazan
 bano. terpares. puiafo. Eyun ero Eyun
ero. Parisen. garacenda.

2^a Oxuberte. Eyunian. gararicun bada.
re ezango enda Vatan.

1^a Nie. Ezangodizubet. ezian Sombat
 Parisen. gararicun: bixazicun -
 tanya paza; ixuroyeta ama laspi milla
 izi. cum da Opi milla texena. bixoye

4^a amabius milla, aziqui: opeta amabi milla
 eta Laureus. Chara. opeta amabius milla
 Beuzazium, eta iuztopia em/ozzi. barallo
 opeta amabi milla, barauca. salmor. yacija. ~~Con~~
 da milla ta iuzuum, eta Beuzogei barauca, bur.
 suber. Ezapuzer eruzuruz arrai yuzino busiena.
 lau ~~mill~~ milla, iuzuum, ^{da} amabest. ~~Ucaz~~
 Caza. lauzundio bor-eum milla. Euz Caza.
 Millor bar. eta. beuzum milla ^{guz} lartu. bor-eum ~~mill~~
 eta beuzogera bor milla, ta emuzesi liba liba.
 millor bar, eta. beuzum milla ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu.
 eta ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu.
 eta ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu. ~~Ucaz~~ ^{guz} lartu.

2^e Jeur Echecandria Ori Consumua: Nic
 Uren Inuan et. Paris ezala Ozen andia.

3^a Echecandria m. ^{guz} lartu. ^{guz} lartu. ^{guz} lartu.
 Informatura baldin barauca, ^{guz} lartu. ^{guz} lartu. ^{guz} lartu.
 patian eta Euzuan. ain ondo. nota. Oxain.
~~Ucaz~~ beuzum. Euzazium. ^{guz} lartu.
 abiyauyuzeruz

era. Obiszarpo da. nizu dirparatiazquin yera
 beaxari Canaen bano leen. Echea, jubaial Op
 bete aldixia. farco. ordubado. Inza. Praxico sai epon
 gorat. Obidite, laban leendie leen: apen Eche
 co andria. Ondo geldibeyni.

1^a Supaxetza yel diuzaitz. baldin naibade.
zu.

3^a Estimacen dior. Echea Andria. Ezin yel diu
 naigie. Sepatin Campocotan ario ditut.
 paun Echiari. era. falta. equiter det: Emen
 epon naizan. Bitantian, yuz. Praxicozi-
 mumbac Ondo aznotu saizco: puazun
 ycutina. se Ezevimentu equiter dizan.
 Ondo. Geldibeyni. Echea. Andria.

1^a Suaz bada Ondo Yonaci.

2^a Echeandria: nic. eze. acabate ditoc nize
 Jonocoac: era Poliquicho. yalduen^{diar}. binal
 du biano ditu: E bada seypate. nic idia
 tuta, equinditanan. bano baduzor. eze
 Paziren. golpe andia emanyo ditela.

Amari lue. eta nic. etaguzen lzea. Mundu
 ban ce paraundari eta ala obidizu D. M.
 Anthonia Andrie. yux. Hispanataguzin. bexari
 luegaso Conatu. bano lue. Comandi bacoiza
 bexa luehena. dijuen: ni. beinzae. tsin yuziayo
 Egan bzuque.